

Ege Coğrafya Dergisi 29 (2), 2020, 243-257, İzmir-TÜRKİYE
Aegean Geographical Journal, 29 (2), 2020, 243-257, İzmir-TURKEY
Dergi Ana Sayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ecd>

Araştırma Makalesi / Research Article

TURİZMİN EKONOMİK, SOSYO-KÜLTÜREL VE ÇEVRESEL AÇIDAN YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİNE ETKİLERİ: BATMAN ÖRNEĞİ

Effects of tourism on local people's quality of life in terms of economic, socio-cultural and environmental aspects: the case of Batman

Faruk ALAEDDİNOĞLU¹

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
alaeddinoglu@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9934-4468

Mehmet Kadri TEKİN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
kadritekin@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0667-6648

(Teslim: 9 Ekim 2020; Son Düzeltme: 22 Kasım 2020; Kabul: 27 Kasım 2020)
(Received: October 9, 2020; Last Revised: November 22, 2020; Accepted: November 12, 2020)

Abstract

New travelers (tourists) of the modern world, wonder different and authentic things and can visit any destination with sufficient resources. However, the way to create a sufficient and sustainable tourism supply is possible by understanding and managing the expectations and demands of its own people as well as responding to the demands. Therefore, the knowledge of how much the quality of life of the local people, which is one of the most important stakeholders of tourism, is affected by tourism is one of the prerequisites for developing and managing tourism. In this context, this study, which is about the quality of life of the local people in Batman province, was carried out by face-to-face survey method with 387 people residing in the city center. After the data were arranged through a package program, regression, correlation and difference analysis tests were conducted for the purpose of the study. According to the findings obtained, it is understood that tourism in Batman affects the life quality of the local people positively in terms of certain variables. On the other hand, it is understood that it follows a mixed course in environmental and socio-cultural terms and the number of questions that are answered negatively is increasing. For example, men who interact more with the city due to socio-cultural variables think that tourism increases cultural cohesion, whereas individuals with a high level of education think that tourism causes cultural degeneration, especially for young people.

Keywords: The Effects of tourism, quality of life, Batman City

Öz

Modern dünyanın yeni gezginleri (turistleri), farklı ve otantik olanı merak etmekte ve yeterli kaynağa sahip olan her destinasyonu ziyaret edebilmektedirler. Ancak yeterli ve sürdürülebilir bir turizm arzı oluşturmanın yolu gelen taleplere cevap verebilmek kadar kendi halkının beklenti ve taleplerini doğru anlayabilmek ve yönetmekle mümkündür. Dolayısıyla turizmin en önemli paydaşlarından biri olan yerel halkın yaşam kalitesinin turizmden ne oranda etkilendiği bilgisi turizmi geliştirmenin ve yönetmenin ön şartlarından biridir. Bu bağlamda Batman kentinde yerel halkın yaşam kalitesini konu alan bu çalışma kent merkezinde ikamet eden 387 kişi ile yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler bir paket program aracılığıyla düzenlendikten sonra çalışmanın amacı doğrultusunda regresyon, korelasyon ve fark analizi testleri yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre Batman'da turizmin ekonomik açıdan yerel halkın yaşam kalitesini belli değişkenler açısından olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Buna karşın çevresel ve sosyo-kültürel açıdan ise karışık bir seyir izlediği ve olumsuz cevap verilen soru sayısının arttığı anlaşılmaktadır. Örneğin, sosyo-kültürel değişkenlerden kaynaklı olarak kentle daha çok etkileşimde olan erkeklerin turizmin kültürel kaynaşmayı artırdığını, buna karşın eğitim düzeyi yüksek bireylerin turizmin özellikle gençler açısından kültürel yozlaşmaya sebep olduğunu düşünceleri önemli iki tespit olarak düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Turizmin etkileri, yaşam kalitesi, Batman Kenti

¹ Sorumlu Yazar/ Corresponding author

1. Giriş

Modern zamanın en önemli endüstrilerinden biri olan turizm, doğası gereği toplumu ve toplumsal olanı ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel açıdan etkiler. Bu etkilerin şekli ve boyutu zamana ve mekâna bağlı olarak değişir. Refah toplumu yaratmış bir ülkede turizmin olası etkileri kontrol edilebilirken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu etkiler çoğu zaman kontrol edilemez ve başta çevre sorunları olmak üzere yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Diğer bir ifadeyle turizmin gelişeceği yerin kalkınmışlık düzeyi bu etkinin yönünü ve şiddetini doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte turizmin gelişeceği bölgede temel amaç salt ekonomik kazanımlar elde etmek üzerine inşa edilmişse olumsuz, çevresel ve sosyo-kültürel değişkenler ile birlikte bir kalkınma hedefleniyorsa olumlu gelişmelerin beklenmesi doğaldır. Tam da bu nedenden dolayıdır ki ister kalkınmış, ister kalkınmakta olsun turizme konu olmak isteyen her düzeydeki turizm bölgesi (destinasyon) yerel halkının turizmden ne ölçüde etkilendiği bilgisine sahip olmak ister. Çünkü turizmin yerel ölçekte birçok olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Örneğin, turizmin yeni iş olanaklarını yaratma, yatırımları ve vergi gelirlerini artırma, insanların rekreasyonel faaliyetlerini sürdürebilecekleri mekânları oluşturma, farklı kültürleri tanıma ve toplumsal dayanışmayı artırma gibi olumlu etkileri yanında, trafik sıkışıklığı, ürün fiyatlarında artış, sosyal birtakım sorunların ortaya çıkması, kültürel yozlaşma ve çevre kirliliği gibi olumsuz sonuçları da bulunmaktadır (Alaeddinoğlu vd., 2016). Şüphesiz bu denli farklı konuları ilgilendiren bir endüstrinin doğru yönetilmesi ve sürecin planlanması zorunludur. Dolayısıyla temelde arzu edilen şey turizmin olumlu etkilerinin artırılması ve olumsuz etkilerinin ise en aza indirilmesi veya mümkünse tamamen ortadan kaldırmasıdır. Doğal olarak bu durum, sürdürülebilir bir yaklaşım anlayışını ve turizmin tüm paydaşlarını kapsayacak bir planlamayı zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda turizmi yönetmenin en önemli bileşenlerinden birinin yerel halk olduğu unutulmamalıdır. Zira halka rağmen turizmin yönetilmesi mümkün değildir. Tam da bu noktada, turizmin yerel halkın yaşam kalitesini nasıl ve hangi yönde etkilediği sorusunun cevaplanması büyük önem taşımaktadır. Ancak şu da bir gerçektir ki, gelişmişlik seviyeleri birbirinden farklı olan kentlerin turizmden etkilenme dereceleri de bir birinden farklıdır. Türkiye'nin batısında turizme uzun yıllardır konu olan ve milyonlarca turisti ağırlayan Antalya ve

İstanbul gibi kentlerle Batman gibi henüz gerçek anlamda turizme konu olmayan bir kentin etkilenme düzeyi doğal olarak birbirinden farklıdır. Dolayısıyla ister milyonları ağırlasın isterse bu konuda çok yeni olsun her düzeyde destinasyonun bu araştırmaları yapması ve turizm karar vericilere sunması bir gerekliliktir.

Ancak bu gerekliliği yerine getirmek veya diğer bir ifadeyle yerel halkın turizmden etkilenme düzeyini ölçmeye kalkışmak zor ve oldukça karmaşık bir süreci işaret etmektedir. Zira yapılan birçok araştırma, her düzeyde halkın yaşamına dokunmayan, yerel halkın aktif katılımını ve yararını gözetmeyen hiçbir turizm anlayışının sürdürülebilir olmadığını göstermiştir. Bu konuda Jafari (2012), kendi halkına yetersiz yaşam kalitesi sunan bir destinasyonun turistlere kaliteli turizm deneyimleri sunmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Yine benzer şekilde Liang ve Hui (2016), özellikle gelişmekte olan ülkelerde turizmin temel amacının yöre halkının yaşam kalitesini artırması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu bağlamda turizmin yerel halkın yaşam kalitesini nasıl ve ne yönde etkilediği konusu her zaman önemli olmuş ve üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Nitekim turizmin etkileri ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin yönü ve durumunun tespit edilmesi, politikacılara, çevre örgütlerine, yerel yöneticilere ve konuyla ilgili diğer karar vericilere nasıl hareket etmeleri gerektiği konusunda önemli bilgiler sağlayacaktır. Bu konudaki alan yazın incelendiğinde turizmin etkileri ile yerel halkın turizme yönelik algısı konularının sayıca fazla çalışıldığı, buna karşılık turizmin, yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisine yönelik çalışmaların ise oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Herhangi bir turizm destinasyonunda yerel halkın yaşam memnuniyeti yüksek ise o bölgede turizmin sürdürülebilir olma ihtimalinin de yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yerel halkın yaşam memnuniyetinin belirlenmesi turizmin bölgedeki mevcut durumunu ortaya koymak ve geleceğini inşa etmek açısından önemlidir. Bu bağlamda araştırma, Batman'da yaşayan yerel halkın yaşam kalitesinin turizmden ne şekilde ve hangi ölçüde etkilendiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.

1.1. Turizmin Etkileri

Turizmin etkileri kavramı, hem teorik hem de uygulama yönünden uzun yıllardır çalışmalara konu olmaktadır (Eralp, 1974; Perdue vd., 1987; Gunn, 1988; Akış, 1996; Jurowski vd., 1997). Yapılan çalışmaların büyük bir bölümü, yerel halkın turizmi

nasıl algıladığı konusu ile ilgilidir. Özellikle de turizmin olumsuz etkilerinin görülmeye başlanması, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve konuyla ilgili daha fazla çalışmanın yapılmasını sağlamıştır. Turizm etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesini nasıl ve ne yönde etkilediği konusu ise özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yeni yeni çalışmalara konu olmaktadır. Aslında yaşam kalitesi kavramı Amerika Birleşik Devletleri'nde 20. yüzyılın başlarından beri tartışılmaktadır (Moscardo, 2009). Kavram, 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında özellikle de sosyal bilimler alanında çok tartışılan bir konu haline gelmesine karşın (Suntikul vd., 2016), turizm alanındaki yoğun kullanım 1990'lı yıllarda gerçekleşmiştir. Zira turizm olgusu, hem yerel halkın hem de turistlerin yaşamını çok yönlü olarak etkilemektedir. Her ne kadar ekonomik etkileriyle ön plana çıksa da aslında turizm bireylerin ve grupların davranış biçimlerini, yaşam alışkanlıklarını, sosyo-kültürel özelliklerini ve politik tercihlerini de etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, bu denli geniş etkileri olan bir olgunun yerel halk üzerinde olumlu ve olumsuz birtakım sonuçlar doğurması da beklenen bir durumdur (Andereck vd., 2005; Alaeddinoğlu, 2007, 2008; Ogorelec, 2009; Uysal vd., 2016).

Kuşkusuz bu durum turizmin geniş bir bakış açısı ile ele alınmasını ve toplum üzerindeki ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin tespit edilmesini zorunlu kılmaktadır. Alan yazın incelendiğinde, turizmin daha çok ekonomik açıdan ele alındığı, buna karşılık sosyo-kültürel ve çevresel etkilerin ikinci planda tutulduğu görülmektedir. Turizmin, ekonomik yönden ülkelerin GSYİH'ları üzerinde önemli etkiler bıraktığı ve yeni iş alanlarının ortaya çıkmasını sağlayarak yerel istihdamı artırdığı bilinmektedir. Bu bağlamda turizmin **yerel halkın ekonomik yaşamında çoğunlukla olumlu** (Liu ve Var, 1986; Lankford ve Howard, 1994; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Seetanah, 2011: 292; Hanafiah vd., 2013; Canizares vd., 2014; García vd., 2015; Hasan ve Siddique, 2016), **sosyo-kültürel anlamda yerel halk üzerinde olumlu ve olumsuz** (McCool ve Martin, 1994; Brunt ve Courtney, 1999; Gürbüz, 2002; Tayfun ve Kılıçlar, 2004; Doğan ve Üngören, 2010; Pranic vd., 2012: 242; Türker ve Türker, 2014; Bello vd., 2017; Gülsevil Belbel ve Sözbilen, 2017; Zhuang, Yao ve Li, 2019) **ve çevre üzerinde çoğunlukla olumsuz ve kısmen olumlu etkileri olduğunu** (Lim ve McAleer, 2005; Dal ve Baysan, 2007; Rabbany vd., 2013) gösteren birçok çalışma yapılmıştır. Nitekim turizmin ekonomik etkilerini bulmayı amaçlayan çalışmaların önemli bir kısmında sosyo-ekonomik ve çevresel iyileşmeler

konularına da sayıca fazla atıf yapıldığı anlaşılmaktadır. Soyut olan ve etkileri uzun vadede ortaya çıkan turizmin sosyo-kültürel etkileri konulardaki çalışmalar, çoğunlukla ziyaretçiler ile ev sahibi toplumun davranışlarında ve yaşam alışkanlıklarında meydana gelen değişimleri ele alırken, turizmin çevresel etkilerini belirlemeye yönelik çalışmalar ise mekânla ilişkilendirilmekte ve çevre üzerinde yaptığı değişiklikler konu edilmektedir.

1.2. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi kavramı, birçok bilim dalının alanına girdiğinden doğal olarak bu kavram için farklı tanımlar yapılmıştır (Szalai, 1980; Rice ve Tucker, 1986; Frisch, 2000; Rejeski ve Mihalko, 2001; Moscardo, 2009). Kavramın farklı tanımlanıyor oluşu esas itibarıyla onun kapsam alanının genişliği ve toplumların kültürel farklılıkları ile ilgilidir. En genel tanımıyla yaşam kalitesi kavramı "bireyin yaşadığı kültür ve değerler sistemi içinde kendi yaşantısını nasıl değerlendirdiği; bireyin hedefleri, standartları ve geleceğe ilişkin umut ve endişeleri ile ilişkilidir" (Dünya Sağlık Örgütü, 1996). Yani bireyin yaşamdan neyi umduğuna paralel olarak içinde büyüdüğü ve şekillendiği kültür ortamında kendi yaşantısını değerlendirmesidir. Objektif değişkenler karşısında bireyin subjektif duruşudur. Haliyle öznelliği ağır basan bu kavram için net bir tanım yapmak zordur. Kavramın kendisini tanımlarken karşılaşılan zorluklar turizm açısından sorgulandığında da kendini göstermektedir. Bu anlamda literatür incelendiğinde turizmin bireylerin kişisel gelişimlerini ve sosyal yaşamlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkilediğini gösteren birçok çalışmanın olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, Sarı ve Özdemir (2014) yaptıkları çalışmada turizmin gelişmesi sonucu bireylerin sosyal yaşam ağlarının genişlediğini ve memnuniyetlerinin arttığını belirtmişlerdir. Aynı şekilde turizmin olumlu algılanmasının toplumda yaşayan bireylerin yaşam kalitesini önemli oranda ve olumlu yönde etkilediğini gösteren birçok çalışma mevcuttur (Enea ve Tanasoui, 2009; Aref, 2011; Kim vd., 2013; Woo, 2013; Woo vd., 2015; García vd., 2016; Croes vd., 2018; Liang ve Hui'nin 2016; Türker vd., 2016).

1.3. Bir Turizm Destinasyonu Olarak Batman

Batman, tarihsel ve kültürel miras kaynaklarıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli illerinden biridir. Medeniyetlerin beşiği olarak gösterilen bir sahada bulunan Batman ili ayrıca

turizm potansiyeli açısından önemli iller olan Mardin ve Diyarbakır'a da komşudur. Başta Hasankeyf olmak üzere birçok tarihi dokuyu bünyesinde barındırır. Ancak insanlık için her yönüyle kadim bir yerleşme olan Hasankeyf'in baraj suları altında kalması ve tarihin derinliklerine gömülecek olması, Batman için olduğu kadar insanlık için de büyük bir kayıptır. Her ne kadar belli eserler korunma altına alınmış ise de bu durum Batman'ın turizm imajına büyük zarar verebilir ve zaten çok da önemli bir noktada olmayan turistik imajın kaybolması ile sonuçlanabilir. Çünkü Batman'da turizme konu olan varlıkların önemli bir kısmı Hasankeyf ilçesinde yer almaktadır. Şüphesiz bu süreç sonunda ortaya çıkan yeni durum Halfeti'de olduğu gibi su ve onun getirdikleriyle yeniden adlandırılabilir ve bu tarihi mekânların silüetlerinde saklı bulunan geçmiş yine de keşfedilmeyi bekleyebilir.

Bu bağlamda, Batman'da turizm konusuna ilişkin literatür incelendiğinde çok az sayıda çalışmanın yapıldığı anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen araştırmalardan bir tanesi, Gümüş ve Özgüven (2015) tarafından yapılmıştır. Çalışmada Batman'ın sağlık turizmi ele alınmış ve kentin önemli bir potansiyele sahip olduğu bilgisi verilmiştir. Özellikle çözüm süreci olarak adlandırılan dönemde Suriye ve Irak başta olmak üzere yakın çevreden birçok insanın medikal tedavi amacıyla Batman'a geldiği ifade edilmiştir. Çoban vd. (2017a) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise Batman'ın mevcut turizm durumu bir SWOT analiziyle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Söz konusu çalışmaya göre kentin güvenlik durumunun tehdit (zayıf) ve bu güvenlik sorunundan dolayı turistik imajının zayıf olduğu, petrolün turistik ürüne dönüştürülmesinin güçlü ve Ilısu barajı nedeniyle Hasankeyf'te su temelli turistik faaliyetlerinin artacağına ise fırsat olacağı belirtilmiştir. Şüphesiz sular altında kalacak olan Hasankeyf'te su temelli turistik faaliyetlerin gerçekleşebilme ihtimali diğer barajlarda gerçekleşebilme ihtimalinden çok da yüksek değildir. Çünkü Hasankeyf'i ziyaret eden turistlerin temel motivasyonları büyük ölçüde tarih ve kültürel öğelere yöneliktir. Hasankeyf gerçeği yok olduktan sonra geriye kalan tarih, turistlerin ilgisini çekmeyebilir. Dolayısıyla su ve ona dair değişkenlerin sadece destekleyici çekicilikler olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Batman'da turistik çekiciliklere yönelik yapılan çalışmaların yanı sıra halkın turizmi destekleme düzeyine ilişkin de çalışma yapılmıştır. Söz konusu çalışmaya göre halkın turizmi

desteklediği anlaşılmaktadır (Çoban vd., 2017b). Ancak görünen o ki, halkın turizme desteği, büyük ölçüde turist akışı ve yaratacağı olumlu etkilerle mümkün olacağı şeklindedir. Dolayısıyla Batman'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayıları ve niteliklerinin artması sürecin sağlıklı yürütülmesi adına bir kazanım olarak düşünülebilir. Bu bağlamda, Tablo 1 incelendiğinde yıllar itibarıyla turist sayısındaki artışın her ne kadar düzensiz olsa da uzun yıllık süreçte kısmi bir iyileşmeyi işaret ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle de 2013 yılından sonra gelen turist sayısının önemli oranda arttığı gözlenmektedir. 2002-2019 dönemleri arasında Batman'ı ziyaret eden yabancı turist sayısı 63.476 kişi iken, yerli turist sayısı ise 1.306.782 kişidir. Bu açıdan bakıldığında Batman'ın özellikle de yerli turistler açısından tercih edilen bir destinasyon olduğu söylenebilir.

Tablo 1- Yıllara göre Batman'a gelen yerli ve yabancı turist sayısı

Table 1-. Number of domestic and foreign tourists coming to Batman by years

Yıl	Yerli Turist	Yabancı Turist	Toplam Turist
2002	49561	1584	51145
2003	41815	1297	43112
2004	46503	1129	47632
2005	39226	498	39724
2006	35247	197	35444
2007	36354	347	36701
2008	43494	509	44003
2009	47573	1324	48897
2010	55714	585	56299
2011	55812	4773	60585
2012	39696	1229	40925
2013	128752	4557	133309
2014	142947	11230	154177
2015	85776	10740	96516
2016	98215	1671	99886
2017	123811	3897	127708
2018	133396	8769	142165
2019 (Ağustos İtibarıyla)	102890	9140	112030
Genel Toplam	1306782	63476	1370258

Kaynak: Batman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2019)

2. Metodoloji

Bu çalışmanın amacı turizmin Batman kentinde yaşayan yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda 460.955 (TÜİK, 2020) nüfuslu merkezde 387 kişi ile anket çalışması yapılmıştır (ilin toplam nüfusu

608.659 kişidir). Anket sayısının 384'ü geçmiş olması verinin 5/1000 hata payıyla güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmanın evreni Batman ili ve örneklem kümesi ise kent merkezinde ikamet eden kişilerdir. Ölçülmek istenen yaşam kalitesi kavramı ve diğer tüm değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı hale gelmesi için araştırmada nicel yöntemlerden anket tekniği uygulanmıştır. Anketler 2018-2019 yıllarında ve özellikle turist akışlarının sayıca fazla olduğu ilkbahar ve yaz dönemlerinde gerçekleştirilmiştir. Anket soruları Kim (2002) tarafından geliştirilen bir ölçek ile hazırlanmıştır. Temel olarak soru ölçeği üç bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk bölümünde turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini içeren 44 soruluk bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde, turizm etkilerinin yerel halk tarafından nasıl algulandığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Anketin ikinci bölümünde 33 maddeden oluşan bireylerin yaşam memnuniyetini ölçmeye dayalı sorular yer almaktadır. Anketin son bölümünde ise bireylerin demografik bilgilerini içeren kısım yer almaktadır.

Soru ölçekleri 5'li likert tipiyle hazırlanmış ve turizmin etkilerini gösteren sorular 1: Hiç Katılmıyorum, ..., 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde hazırlanırken bireylerin yaşam memnuniyetlerini gösteren "yaşam kalitesi" ölçeği 1: Hiç Memnun Değilim, ..., 5: Kesinlikle Memnunum şeklinde hazırlanmıştır.

Turizmin (bağımsız değişken), yaşam kalitesi (bağımlı değişken) üzerindeki etkisini göstermek için regresyon analizi, turizmin etkileri (ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel) ile yaşam kalitesi (maddi refah, toplumsal refah, duygusal refah, sağlık/güvenlik refah) arasındaki ilişki boyutunu ve yönünü belirlemek için korelasyon analizi uygulanmıştır. Yaşam kalitesi bileşenlerinden olan maddi refah boyutunda gelir artışı, vergilendirmeler ve geçim maliyeti, toplumsal refah boyutunda belediye hizmetleri, sosyal hizmetler, bireylerle ilişkiler, duygusal refah boyutunda eğlence etkinlikleri, kültürel etkileşim, kültürel etkinlikler ve sağlık/güvenlik refah boyutunda ise, çevresel şartların kalitesi, suç ve güvenliğe ilişkin ifadeler yer verilmiştir.

Anket verisi SPSS 21 paket programında işlenmeye hazır hale getirildikten sonra çalışmanın amacı doğrultusunda ilk başta güvenilirlik testi Cronbach's Alpha (0,782) analizi yapılmıştır. Daha sonra ifadelerle ilişkin frekans analizleri, turizmin

yaşam kalitesine etkisini göstermek için regresyon analizi, değişkenlerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek için korelasyon ve fark analizleri için T Testi ile ANOVA testleri uygulanmıştır.

3. Bulgular

Turizmin Batman'da ne olduğuna ilişkin çok şey söylemek mümkündür. Ancak doğru anlaşılabilmesi için onun etkilediği değişkenlerin test edilmesi ve ne ölçüde etkilediği bilgisinin tespit edilmesi gerekmektedir. Turizmin etkilediği değişkenlerden birisi de yerel halktır. Dolayısıyla yerel halkın turizmden etkilenme şekli ve boyutu, süreci yönetmenin ve sürdürülebilir bir yaklaşım geliştirmenin de ön şartıdır. Bu bağlamda Batman'da gerçekleştirilen anket çalışmasının analizlerine geçmeden önce katılımcılara ilişkin demografik bilgilere yer vermekte yarar var. Batman'da ankete katılım sağlamış bireylere ilişkin demografik bilgiler Tablo 2'de verilmiştir. Toplam katılımcı sayısının 387 olduğu veri kümesinde erkek katılımcıların oranının %74,9, kadın katılımcıların oranının ise %25,1 olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşlarına bakıldığında ise en fazla frekansa sahip grubun 20-29 (%38,8) olduğu, onu sırasıyla 30-39 (%21,2), 40-49 (%16) ve diğer grupların izlediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında ise yarısından fazlasının üniversite (önlisans, lisans ve lisansüstü) mezunu olduğu (%58,4) görülmektedir. Katılımcıların mesleklere göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada serbest meslek (%26,6) yer alırken onu sırasıyla esnaf (%25,1), işçi (%19,9), memur (%13,7), marjinal sektör (kaçakçılık, semercilik, evde kadınların yaptığı işler (dantel, kanaviçe, nakış), gibi) (%5,7) ve enformel sektör (%4,1) izlemektedir. Son olarak katılımcıların gelir durumuna bakıldığında ise 3.000 TL ve üzerinde aylık gelire sahip olanların oranı %24,5 ve geri kalan katılımcıların tamamının aylık ortalama gelirlerinin ise 3.000 TL'nin altında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak burada ilginç olan üniversite mezunu katılımcıların çoğunluğunun (%75,5) aylık kazancının 3.000 TL'nin altında olduğu gerçeğidir. Şüphesiz bu noktada bilinmesi gereken, ankete katılan toplam denek sayısının %58,4'ünün bir lisans programını bitiren üniversite mezunlarından oluştuğudur. Dolayısıyla denilebilir ki, üniversite mezunu kişiler ya kendi mesleklerini icra etmiyorlar, ya düşük ücretli işlerde çalışıyorlar ya da düzenli bir işleri bulunmuyor.

Tablo 2- Katılımcıların demografik durumlarına ilişkin istatistikî bilgiler
 Table 2- Statistical information about the demographic status of the participants

Cinsiyet		Frekans		Oran(%)	
Erkek		290		74,9	
Kadın		97		25,1	
Toplam		387		100,0	
Yaş	Frekans	Oran(%)	Eğitim düzeyi	Frekans	Oran(%)
20'nin altı	39	10,1	Okur-yazar	26	6,7
20-29	150	38,8	İlköğretim	42	10,9
30-39	82	21,2	Lise	93	24,0
40-49	62	16,0	Yüksekokul	52	13,4
50-59	38	9,8	Lisans	154	39,8
59'un üstü	16	4,1	Lisansüstü	20	5,2
Toplam	387	100,0	Toplam	387	100,0
Meslek	Frekans	Oran(%)	Gelir Durumu	Frekans	Oran(%)
Memur	53	13,7	1000 TL'den az	50	12,9
İşçi	77	19,9	1001-1500 TL	69	17,8
Esnaf	97	25,1	1501-2000 TL	66	17,1
Serbest meslek	103	26,6	2001-2500 TL	68	17,6
Marjinal sektör	22	5,7	2501-3000 TL	38	9,8
Enformel sektör	16	4,1	3000 TL'den Fazla	95	24,5
Toplam	368	95,1	Toplam	386	99,7

Katılımcıların gözünden şehirde turizmin hangi aşamada olduğunu gösteren veriler, bireylerin yaşamdan duymuş oldukları memnuniyet düzeyi ile kendi yaşamlarını nasıl tanımladıklarını gösteren frekans bilgileri Tablo 3'de yer almaktadır. Bu bilgiler turizmin kentteki (şehirdeki) genel durumu göstermesi açısından önemlidir. Buna göre katılımcılara “Sizce şehrinizde turizm hangi gelişim safhasındadır?” sorusu yöneltildiğinde, katılımcıların büyük bir bölümü turizmin gelişim safhasında olduğunu belirtmişlerdir (%46,8). Turizmin başlangıç aşamasında olduğunu söyleyenlerin oranı %27,6 iken turizmin düşüş aşamasında olduğunu düşünenlerin oranı ise %20,9 olarak çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında Batman gibi turizme yeni açılan bir destinasyonda turizmin düşüş aşamasında olduğunu düşünenlerin oranı hiçte azımsanmayacak düzeyde olduğu söylenebilir. Katılımcılara “Bütün olarak yaşantınızdan memnun musunuz” sorusu yöneltildiğinde ise yarısından fazlasının memnun olmadığı görülmektedir (Hiç memnun değilim %26,9 + Memnun değilim %26,1 = %53). Bu durum bireylerin önemli bir kısmının yaşadığı yerden memnun olmadığını göstermektedir. Bu da ancak şehrin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik geri kalmışlık ve toplumsal huzursuzluk ile açıklanabilir. Dicle Kalkınma Ajansı (2017) tarafından yapılan bir araştırma da Batman halkının %52,3 oranında mutlu

olduğu (Türkiye ortalaması %59), ve %26 oranında mutsuz olduğunu (Türkiye ortalaması %23) göstermiştir (DİKA, 2017). Katılımcılara yaşantınızı nasıl değerlendiriyorsunuz sorusu yöneltildiğinde ise büyük bir bölümü, yaşantım kentteki çoğu kişiyle aynı %28,7, çoğundan biraz daha iyi %25,6 ve çoğundan biraz daha kötü %19,9 şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bu açıdan bakıldığında yerel halkın benzer yaşantılara sahip olduğu söylenebilir (Tablo 3).

Turizmin Batman'da yaşayan yerel halkın yaşam kalitesine etkisini ölçmek için regresyon analizi yapılmıştır. Turizmin etkileri (bağımsız değişkenler: ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel) ile yaşam kalitesi (bağımlı değişken: maddi, toplumsal, duygusal ve sağlık/güvenlik refah) arasında F hesap değeri 5,004, önem düzeyi Sig. F 0,000 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte korelasyon %22, determinasyon katsayısı %5 ve düzeltilmiş determinasyon katsayısı %4 olarak çıkmıştır. Buna göre genel yaşam kalitesindeki değişimin %5'i turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileri ile açıklanmaktadır. F önem düzeyindeki 0,000 değeri turizmin etkileri ile genel yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Diğer bir deyişle turizm, yerel halkın yaşam kalitesini etkilemektedir (Tablo 4).

Tablo 3- Turizm aşaması ve bireylerin yaşam kalitesine ilişkin bazı tanıtıcı istatistikler
 Table 3- Some introductory statistics on the tourism stage and the quality of life of individuals

Sizce şehrinizde turizm hangi gelişim safhasındadır?	Frekans	Oran(%)
Başlangıç aşaması	107	27,6
Gelişim aşaması	181	46,8
Olgunluk aşaması	18	4,7
Düşüş aşaması	81	20,9
Toplam	387	100,0
Bütün olarak yaşıntınız	Frekans	Oran(%)
Hiç memnun değilim	104	26,9
Memnun değilim	101	26,1
Kararsızım	58	15,0
Memnunum	103	26,6
Çok memnunum	21	5,4
Toplam	387	100,0
Aşağıdaki ifadelerin hangisi nasıl hissettiğinize en çok uymaktadır?	Frekans	Oran(%)
Hayatım, çoğu insanınkinden çok daha kötü	58	15,0
Hayatım, çoğu insanınkinden biraz daha kötü	77	19,9
Hayatım, çoğu insanınkiyle hemen hemen aynı	111	28,7
Hayatım, çoğu insanınkinden biraz daha iyi	99	25,6
Hayatım, çoğu insanınkinden çok daha iyi	41	10,6
Toplam	386	99,7

Tablo 4- Regresyon analizi sonuçları
 Table 4- Regression analysis results

Regresyon Analizi		Bağımsız Değişkenler				
Bağımlı Değişkenler		Ekonomik Etkiler	Sosyal Etkiler	Kültürel Etkiler	Çevresel Etkiler	Model
Maddi Refah	B	,184	,118	,161	-,156	1,481
	Beta	,127	,088	,102	-,107	
	Önem düzeyi (Sig.)	,023	,126	,081	,042	,000
Toplumsal Refah	B	,196	-,047	,082	-,028	2,055
	Beta	,155	-,041	,059	-,021	
	Önem düzeyi (Sig.)	,007	,490	,319	,680	,000
Duygusal Refah	B	,165	,029	,142	-,158	2,335
	Beta	,120	,023	,095	-,111	
	Önem düzeyi (Sig.)	,034	,698	,108	,032	,000
Sağlık/Güvenlik Refah	B	,083	,159	-,065	-,212	2,822
	Beta	,071	,148	-,051	-,175	
	Önem düzeyi (Sig.)	,208	,011	,390	,001	,000
Yaşam Kalitesi (Maddi+ Toplumsal+Duygusal+ Sağlık/Güvenlik Refah)	B	,148	,068	,053	-,137	2,258
	Beta	,142	,071	,047	-,126	
	Önem düzeyi (Sig.)	,012	,225	,427	,015	,000

Açıklama: Yaşam kalitesine ilişkin F= 5,004, Sig. F= 0,000, R= 0,223, R²= 0,05, Düzeltilmiş R²= 0,04'tür

Turizmin ekonomik etkileri ile maddi refah (p=0,023), toplumsal refah (p=0,007), duygusal refah (p=0,034) ve genel yaşam kalitesi (p=0,012) arasında anlamlı bir ilişkinin çıktığı görülmektedir. Buna göre

turizmin ekonomik etkilerindeki bir birimlik artış yerel halkın maddi refahında ($\beta=0,18$), toplumsal refahında ($\beta=0,19$), duygusal refahında ($\beta=0,16$) ve genel yaşam kalitesinde $\beta=0,14$ birimlik bir artışa

neden olduğu söylenebilir. Bununla birlikte turizmin ekonomik etkileri ile yerel halkın sağlık/güvenlik refahı arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmadığı ($p=0,208 > 0,05$) anlaşılmaktadır. Turizm, ekonomik özellikleri itibarıyla yerel halkın yaşam kalitesini birçok yönden olumlu etkilemiştir. Turizmin ekonomik etkileri diğer değişkenlere göre yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde daha belirleyicidir. Dolayısıyla turizmin Batman ekonomisi üzerinde yaratacağı olumlu etkiler yerel halkın yaşam kalitesinin de artacağı anlamına gelmektedir.

Turizmin sosyal etkileri ile yerel halkın sağlık/güvenlik refahı ($p=0,011$) arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Buna göre turizmin sosyal etkilerindeki bir birimlik artış yerel halkın sağlık/güvenlik refahında $\beta=0,16$ birimlik artışa neden olduğu söylenebilir. Bununla birlikte turizmin sosyal etkileri ile yaşam memnuniyetinin diğer bileşenleri arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Turizm faaliyetleri yeni yeni gelişmeye başladığından toplumsal bir turizm bilincinden söz etmek zordur. Her ne kadar yerel halk, turizmin sosyal etkilerini çoğunlukla olumlu görüyor olsa da bu durumun yerel halkın toplumsal refahını anlamlı bir şekilde etkilemediği görülmektedir. Toplumsal refahın turizmin sosyal özelliklerinden etkilenmeyişi belli ölçüde Batman genelinde turizme yönelik bilincin henüz oluşmaması ve turizmin toplumsal refahı etkileyecek biçimde henüz gelişmemesine bağlanabilir.

Turizmin kültürel etkileri ile yerel halkın yaşam memnuniyeti bileşenlerinin hiç birisinde

anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Bu durum turizme kapalı olan kent insanının kültürel etkinliklere fazla katılım göstermediğini ve kültürel etkileşimin onlar açısından bir zenginlik olarak algılanmadığını (görülmediğini) göstermektedir. Sosyal etkiler kısmında da ifade edildiği gibi kent genelinde turizm bilincinin düşük olması belli ölçüde turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin göz ardı edilmesine neden olabilmektedir. Ayrıca turizmden elde edilen gelirin belli bir çevreyle sınırlı olması da bu değişkende etkili olmuştur.

Turizmin çevresel etkileri ile yerel halkın maddi refahı ($p=0,042$), duygusal refahı ($p=0,032$), sağlık/güvenlik refahı ($p=0,001$) ve genel yaşam kalitesi ($p=0,015$) arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Buna göre turizmin çevresel etkilerindeki bir birimlik artış yerel halkın maddi refahında $\beta= -0,15$, duygusal refahında $\beta= -0,16$, sağlık/güvenlik refahında $\beta= -0,21$ ve genel yaşam kalitesinde $\beta= -0,13$ birimlik azalışa neden olduğu söylenebilir. Turizmin çevre üzerinde oluşturduğu baskıların yerel halkın yaşam kalitesini düşürdüğünü ve bu nedenle de turizmin çevresel etkileri diğer değişkenlere oranla daha olumsuz algılanmaktadır. Kuşkusuz bu yerel yönetimlerin temiz ve kaliteli bir ortam için çevre düzenlemelerine gereken önemi vermedikleri şeklinde de yorumlanabilir. Dahası turizmin çevre üzerinde oluşturduğu baskıdan büyük ölçüde anlaşılan şey, katılımcıların yaşadıkları yerin çevre temizliği ya da kalitesinden memnun olmama şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5- Korelasyon analizi sonuçları
Table 5- Correlation analysis results

Korelasyon Analizi		Yaşam Kalitesi Değişkenleri			
Turizmin Etkileri Değişkenleri		Maddi Refah	Toplumsal Refah	Duygusal Refah	Sağlık ve Güvenlik Refah
Ekonomik Etkiler	Pearson Korelasyon	,194**	,163**	,159**	,087
	Önem düzeyi (Sig.)	,000	,001	,002	,086
Sosyal Etkiler	Pearson Korelasyon	,156**	,037	,082	,109*
	Önem düzeyi (Sig.)	,002	,469	,105	,031
Kültürel Etkiler	Pearson Korelasyon	,180**	,104*	,139**	,018
	Önem düzeyi (Sig.)	,000	,042	,006	,722
Çevresel Etkiler	Pearson Korelasyon	-,055	-,008	-,080	-,142**
	Önem düzeyi (Sig.)	,278	,880	,118	,005

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlı

* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlı

Regresyon analizi sonuçlarına göre turizm, Batman halkının yaşam kalitesini ekonomik açıdan olumlu, buna karşılık çevresel açıdan olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin halkın yaşam kalitesini anlamlı bir biçimde etkilemediği de ortadadır.

Turizmin etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin boyutunu ve yönünü belirlemek için değişkenlere korelasyon analizi uygulanmıştır. Buna göre turizm etkileri (ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel) ile yaşam kalitesi (maddi, toplumsal, duygusal ve sağlık/güvenlik refahı) değişkenlerinin tamamı birbiriyle kıyaslanmıştır (Tablo 5).

Tablo 5'in sonuçlarına göre genel yaşam kalitesi değişkenlerinden maddi refahın, ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler ile toplumsal ve duygusal refahın ise ekonomik ve kültürel etkiler ile olumlu yönde anlamlı çıktığı görülmektedir. Genel yaşam kalitesi değişkenlerinden sağlık/güvenlik refahı, sosyal etkiler ile olumlu, çevresel etkiler ile olumsuz yönde anlamlı çıkmıştır. Ayrıca çalışmada turizmin etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi parametreleri arasındaki bağlantısallık da ortaya konulmuştur. Örneğin yerel halkın yaşam kalitesi değişkenlerinden maddi refah ekonomik etkiler ile, duygusal refah kültürel etkiler ile, olumlu ve sağlık/güvenlik refahı ise çevresel etkiler ile olumsuz yönde anlamlı çıkmıştır. Buna karşılık yerel halkın toplumsal refahı ile turizmin sosyal etkileri arasında beklenen ilişkisellik tespit edilememiştir. Üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan birinin turizmin ekonomik etkilerinin yerel halkın genel yaşam memnuniyetini birçok yönden etkilediği gerçeğidir. Bu da turizmin ekonomik etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi bileşenleri arasında güçlü bir ilişkiselliği olduğunu göstermektedir.

Araştırmada üzerinde durulan bir diğer konu, yerel halkın turisti ve turizmi nasıl algıladığı bilgisidir. Bu anlamda önemli olduğu düşünülen bazı soruların demografik bilgilere göre nasıl bir değişiklik gösterdiği araştırılmıştır. İlk olarak değişkenlerin cinsiyete göre farklılık taşıyıp taşımadığı ölçülmüştür. Katılımcılara C1, C2, C3 (Tablo 6) soruları yöneltildiğinde cinsiyet bakımından bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Buna göre kadınlar erkeklere oranla turizmin yerel halk üzerinde daha fazla baskı oluşturduğunu düşünürken, erkeklerde, yerel halkın turist davranışlarını taklit ettiği düşüncesi daha ağır basmaktadır. Buna karşın erkeklerin kültürel kaynaşmaya daha sıcak baktığı ve mümkün olduğunca daha fazla turistle tanışmak istediği de

ortadadır. Bu sonuçlar aslında kentin temel sosyo-kültürel dinamiklerini büyük ölçüde yansıtmaktadır. Zira Batman, farklı kültürden insanların bir arada yaşadığı ve toplumsal cinsiyet normlarından dolayı kadınların erkeklere oranla da az dışarıyla bağlantı kurduğu bir kenttir. Diğer bir ifadeyle erkeklerin kamusal alanla daha fazla etkileşimde bulunması turizmin kültürleri birleştiren yanını görmeleri için bir fırsat olmuştur. Bu durum, erkeklerin kültürel kaynaşmaya daha açık olmalarını ve bu nedenle de daha fazla turistle tanışmak istemelerini açıklayabilir.

Katılımcılardan eğitim düzeyi lise ve üstü olanlar, turist harcamalarına bağlı olarak yaşam standartlarının yükseldiğini düşünmektedir (0,020). Benzer şekilde eğitim durumu nispeten yüksek olanlar, turizmin kültürel yozlaşmaya sebep olduğunu ve gençlerin turist davranışlarını taklit ettiğini ifade etmişlerdir (0,000) (Tablo 7). Eğitim seviyesi yüksek bireylerin, turistle etkileşimi bir çeşit kültürel yozlaşma olarak algılıyor olması bu kişilerin kapalı ve geleneksel yaşam tarzını korumak istediklerinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Şüphesiz bu durumu doğrulayan farklı araştırmalar bulunmaktadır. Ancak söz konusu araştırmaların büyük çoğunluğu uzun süre turizm deneyimi yaşamış ülke ve destinasyonlar için geçerlidir. Oysa Batman henüz turizme yeterince konu olmadığı gibi, taşıma kapasitesiyle ilgili bir sorun da yaşamamıştır. Gençlerin böyle düşünüyor olması belli ölçüde turizm hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, turizmi yeterince deneyimleyememeleri ve verilen eğitimin belli ölçüde sorunlu olduğuyla ilgili olabilir.

Katılımcılardan memur ve esnaf olanlar diğer meslek grubundakilere göre turizmin, yerel halka faydasının maliyetlerinden daha fazla olduğunu düşünmektedir (0,003). Benzer şekilde turizmin yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirdiği sorusuna ise farklı meslek grubundaki tüm katılımcıların olumlu görüş belirttiği görülmektedir. Turistle daha fazla etkileşim halinde olan esnaf ve marjinal grubundaki katılımcıların desteği çok daha yüksektir (Tablo 8). Görüşmecilerin turizmden gelir sağlama durumlarına bağlı olarak turizme verilen desteğin farklılaştığı görülmektedir. Örneğin, turistten ve turizmden para kazanan esnaf (meslek grupları), turizmin yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirdiği ve faydalarının maliyetlerinden daha fazla olduğunu söylerken, diğer meslek grubundaki bireyler turizmin yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirdiği konusunda hemfikirken, turizmin faydalarının maliyetlerinden daha fazla olduğu konusunda çekimser kalmışlardır.

Tablo 6- Bazı önemli değişkenlerin cinsiyet durumuna göre anlamlılık düzeyi
 Table 6- Significance level of some important variables according to gender

Turizmin Etkileri	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sap.	P
C1) Turizm, parkların yerel halkı rahatsız edecek kadar kalabalıklaşmasına yol açmıştır	Erkek	290	2,28	1,263	,014*
	Kadın	97	2,65	1,283	
C2) Turizm, yerel halkın turist davranışlarını taklit etmelerini ve kültürel gelenekleri terk etmelerini teşvik	Erkek	290	2,90	1,358	,018*
	Kadın	97	2,54	1,191	
C3) Kültürleri hakkında bilgi sahibi olmak için mümkün olduğunca çok turistle tanışmak isterim	Erkek	290	3,70	1,196	,006**
	Kadın	97	3,30	1,268	

** . Fark oranı 0,01 düzeyinde anlamlı
 * . Fark oranı 0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 7- Bazı önemli değişkenlerin eğitim durumuna göre anlamlılık düzeyleri
 Table 7- Significance levels of some important variables according to educational level

Eğitim Durumu	N	Ortalama	Std. Sap.	F	P	
Turist harcamalarına bağlı olarak yaşam standartımız yükselmiştir	Okur-yazar	26	2,81	1,415	2,716	,020*
	İlköğretim	42	2,90	1,358		
	Lise	93	3,58	1,210		
	Yüksekokul	52	3,23	1,423		
	Lisans	154	3,32	1,371		
	Lisansüstü	20	3,75	1,372		
Turizm, yerel halkın turist davranışlarını taklit etmelerini ve kültürel gelenekleri terk etmelerini teşvik etmektedir	Okur-yazar	26	2,35	1,522	4,883	,000*
	İlköğretim	42	2,31	1,115		
	Lise	93	3,14	1,282		
	Yüksekokul	52	2,96	1,441		
	Lisans	154	2,68	1,272		
	Lisansüstü	20	3,55	1,146		

** . Fark oranı 0,01 düzeyinde anlamlı
 * . Fark oranı 0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 8- Bazı önemli değişkenlerin meslek durumuna göre anlamlılık düzeyleri
 Table 8- Significance levels of some important variables according to their occupational status

Meslek	N	Ortalama	Std. Sap.	F	P	
Turizmin yerel halka faydası, maliyetlerinden daha fazladır	Memur	53	3,25	1,314	3,630	,003**
	İşçi	77	2,73	1,411		
	Esnaf	97	3,39	1,524		
	Serbest meslek	103	2,64	1,385		
	Marjinal sektör	22	2,95	1,463		
	Enformel sektör	16	2,81	1,642		
Turizm yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirmektedir	Memur	53	3,32	1,088	6,552	,000**
	İşçi	77	3,26	1,281		
	Esnaf	97	4,03	1,141		
	Serbest meslek	103	3,68	1,246		
	Marjinal sektör	22	4,27	,883		
	Enformel sektör	16	3,00	1,461		

** . Fark oranı 0,01 düzeyinde anlamlı
 * . Fark oranı 0,05 düzeyinde anlamlı

Batman kentinin en temel sorunlarından birisi de ekonomik refah düzeyi ile ilgilidir. Kente ilişkin yapılan bu çalışma söz konusu durumu doğruladığı gibi kamu kurum ve kuruluşlarının bu konudaki açıklamaları da benzer niteliktedir. Örneğin, 2013 yılı işsizlik raporuna göre Türkiye’de işsizlik ortalaması %8,8 olurken, aynı yıl Batman’da bu oran %23,4’tür (DİKA, 2017). Kuşkusuz bu değerler işsizliğin Batman için ne kadar büyük bir sorun olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla işsizliğin temel sorun olduğu Batman’da halkın hayat pahalılığına ilişkin düşüncesi daha da anlam kazanmıştır. Bu bağlamda görüşmecilere “Turizm nedeniyle hayat pahalılığı artmış mıdır?” şeklinde yöneltilen soruya, 3.000 TL altı gelir elde eden ve toplam deneklerin %75,5’ini oluşturan düşük ve orta gelir grubundaki denekler kararsız görüş ifade ederlerken, maddi durumu iyi olanlar turizmin hayat pahalılığına neden olduğunu söylemişlerdir (Tablo 9).

Küreselleşmenin arttığı günümüz dünyasında kültürel etkileşimin, gençler üzerinde olumlu etkiler bırakması genellikle beklenen bir sonuçtur. Ancak Batman’da 20-30 yaş aralığındaki denekler, turizmin yerel halkı kültürel açıdan olumsuz etkilediğini ifade etmiştir (Tablo 10). Şüphesiz bu durum kentin mevcut durumu açısından incelendiğinde anlaşılabilir, ancak beklenen bir sonuç değildir. Çünkü başta işsizlik olmak üzere diğer birçok sosyo-ekonomik değişken kentin sosyal ve kültürel yaşamını derinden etkilemektedir. Gençler ve hatta çocuk yaştaki bireyler içinde buldukları ortamdaki kaynaklanan erken yaşlarda yetişkin refleksleri gösterebilmektedirler. Bu da aslında gençlerin büyük ölçüde yaşlarıyla doğru orantılı olmayan tepkiler vermelerini açıklayabilir.

Tablo 9- Gelir durumuna göre hayat pahalılığın yansıması
 Table 9- According to income, life is a reflection of cost

	Gelir Durumu	N	Ortalama	Std. Sap.	F	P
Turizm nedeniyle hayat pahalılığı artmıştır	1000 TL'den az	50	2,52	1,328	5,444	,000**
	1001-1500 TL	69	2,42	1,277		
	1501-2000 TL	66	2,56	1,405		
	2001-2500 TL	68	3,26	1,288		
	2501-3000 TL	38	3,39	1,152		
	3000 TL'den fazla	95	2,68	1,323		

** Fark oranı 0,01 düzeyinde anlamlı
 * Fark oranı 0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 10- Yaş durumuna göre katılımcıların kültürel algıları
 Table 10- Cultural perceptions of the participants according to their age

	Yaş	N	Ortalama	Std. Sap.	F	P
Turizm, yerel halkın turist davranışlarını taklit etmelerini ve kültürel gelenekleri terk etmelerini teşvik etmektedir	20'nin altı	39	2,51	1,233	4,105	,001*
	20-29	150	3,05	1,323		
	30-39	82	3,05	1,351		
	40-49	62	2,48	1,225		
	50-59	38	2,26	1,178		
	59'un üstü	16	2,69	1,537		

** Fark oranı 0,01 düzeyinde anlamlı
 * Fark oranı 0,05 düzeyinde anlamlı

4. Tartışma ve Sonuç

Turizmin etkileri konusu birçok farklı ülke, bölge ve kentte ele alınmıştır. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, her ne kadar turizmin etkileri ekonomik değişkenler üzerinden tanımlanıyor olsa da özellikle 2000’li yıllardan günümüze sosyo-kültürel yaşam ve çevre konuları da tartışılmaya başlanmıştır. Ancak bu tartışmaların şeklini ve boyutunu büyük ölçüde turizmin gerçekleştiği bölgenin turizm politikaları, gelişmişlik düzeyi ve turizmin çeşidi gibi değişkenlerin belirlediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Batman kentinde gerçekleştirilen bu araştırma, literatürde var olan diğer birçok çalışmayla benzerlik göstermektedir. Ancak Batman’ın kendine has özelliklerden dolayı bazı değişkenlerin farklılaştığı anlaşılmaktadır. Yerel halkın ekonomik düzeyi ve sosyo-kültürel özellikleri, turizmin kentteki imajını bazı açılardan farklı yansıtmıştır. Turizmin etkilerini genel anlamda olumlu algılayan yerel halk, yaşam kalitesi yönünden karamsar bir fotoğraf ortaya koymuştur. Bununla birlikte Batman’da turizmin genel etkilerinin (ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel) yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar Enea ve Tanasoui (2009), Suntikul vd. (2016), Avcı (2018), Eser vd. (2018) tarafından yapılan çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Yaşam kalitesi değişkenlerinden maddi refah ekonomik etkiler ile pozitif, duygusal refah kültürel etkiler ile pozitif ve sağlık/güvenlik refah çevresel etkiler olumsuz yönde anlamlı çıkmıştır. Zira elde edilen sonuçlar Kim vd. (2013) tarafından yapılan çalışma ile de benzerlik göstermektedir.

Turizm, yerel halkın maddi, toplumsal, duygusal ve genel yaşam kalitesini ekonomik yönden olumlu etkilemektedir. Tüm değişkenler arasında yerel halkın yaşam kalitesini en çok etkileyen faktör turizmin ekonomik etkileridir. Bu durum Alaeddinoğlu vd. (2016), Bimonte ve Faralla (2016), Yang vd. (2017) ve Croes vd. (2018) tarafından yapılan çalışmalar ile tutarlıdır. Turizmin ekonomik etkileri yanında çevresel etkileri de yerel halkın yaşam kalitesini önemli oranda etkilemiş fakat buna karşılık turizmin sosyal ve kültürel etkileri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Turizmden gelir sağlayan ve turistlerle etkileşimi daha fazla olan esnaf grubu turizmin faydalarının maliyetlerinden daha fazla olduğunu düşünmektedir.

Böylece turizmi tümüyle desteklediklerini ifade etmişlerdir ki buna benzer sonuçlar Türker ve Türker (2014) tarafından yapılan çalışma ile örtüşmektedir. Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler, turizmin kültürel yozlaşmaya neden olduğunu ve gençlerin turist davranışlarını taklit ettiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar Doğan ve Üngören (2010) tarafından Alanya’da yapılan çalışma ile benzerlik göstermemektedir. Bu durum ancak destinasyonların sosyo-kültürel özellikleri ve turizm deneyimleri ile açıklanabilir. Alanya uzun yıllardır turizme konu olan bir destinasyon iken Batman’ın turizmle tanışıklığı çok daha yenidir. Bununla birlikte her iki yerleşmenin sahip olduğu toplumsal arka plan birbirinden oldukça farklıdır.

Sürdürülebilirlik adına yerel halkın turizm hakkındaki düşünceleri ve ne oranda etkilendikleri konusu önemlidir. Bu bağlamda Batman halkının turizmin etkileri konusundaki düşüncelerinin genel anlamda olumlu, ancak yaşamdan duymuş oldukları memnuniyet düzeyinin ise olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik etkiler konusunda turizmin genel yaşam kalitesini anlamlı ve olumlu yönde etkilediği buna karşılık turizmin çevresel etkilerinin genel yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre yerel halk turizmin sosyal ve kültürel etkilerini her ne kadar olumlu algılıyor ise de bu değişkenlerin genel yaşam kaliteleri üzerinde anlamlı bir etki bıraktığına ilişkin bir bulguya rastlanılmamıştır. Bir diğer sonuç ise genç ve eğitim seviyesi yüksek bireylerin turizmin kültürel etkileri (Tablo 7) konusunda bazı olumsuz yargılar beslemesidir. Bu durum büyük ölçüde gençlerin yetişme biçimleri ve kentin sosyo-ekonomik koşullarıyla izah edilebilir.

Elde edilen bulgular, literatür ve saha gözlemleri Batman’ın temel turistik çekiciliğinin kültürel kaynaklar üzerinden gerçekleştiğini göstermektedir. DİKA’nın (2017) raporu da bu durumu doğrular niteliktedir. Zira, Batman’a gelen turistlerin %81,2’si kültürel çekiciliklerden dolayı geldiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla başta Hasankeyf’te gerçekleşen yeni durum olmak üzere Batman’ın turizm planlarında köklü değişikliklere gidilmesi zorunludur. Aksi takdirde sürecin doğru yönetilememesi kentin imajına ve turizm geleceğine büyük zarar verebilir.

REFERANSLAR

- Akış, S. 1996. Turizmin sosyo-ekonomik ve fiziksel etkileri: turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(3-4), 10-15.
- Alaeddinoğlu, F. 2007. Van halkının turisti ve turizmi algılama şekli. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-16.
- Alaeddinoğlu, F. 2008. Sivas kentinde halkın turiste ve turizme bakışı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Alaeddinoğlu, F., Türker, N., Can, A. S. 2016. The Impact of Tourism on Residents' Quality of Life: The Case of Van, Turkey. In *International Conference on Hospitality, Leisure, Sports and Tourism*, 427-438, Kwansai Gakuin University Pub. Kyoto, Japan.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., Vogt, C. A. 2005. Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32, 1056-1076. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2005.03.001>
- Aref, F. 2011. The effects of tourism on quality of life: a case study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal*, 8(2), 26-30.
- Avcı, N. 2018. Turizmin yöre halkının yaşam kalitesine etkileri: Çeşme ilçesi örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 29(2), 164-174.
- Bello, F. G., Carr, N., Lovelock, B., Xu, F. 2017. Local residents' perceptions of socio-cultural impacts of tourism in Mangochi, Malawi. *Advances in Hospitality and Tourism Research*, 5(1), 1-22.
- Bimonte, S., Faralla, V. 2016. Does residents' perceived life satisfaction vary with tourist season? a two-step survey in a Mediterranean destination. *Tourism Management*, 55(August), 199-208. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.02.011>
- Brunt, P., Courtney, P. 1999. Host perceptions of sociocultural impacts. *Annals of Tourism Research*, 26, 493-515. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00003-1](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00003-1)
- Canizares, S. M. S., Tabales, J. M. N., Garcia, F. J. F. 2014. Local residents' attitudes towards the impact of tourism development in Cape Verde. *Tourism & Management Studies*, 10(1), 87-96.
- Croes, R., Ridderstaat, J., Niekerk, M. V. 2018. Connecting quality of life, tourism specialization and economic growth in small island destinations: the case of Malta. *Tourism Management*, 65 (April), 212-223. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.10.010>
- Çoban, Ö., Dilek, S. E., Harman, S. 2017a. Batman ilinde turizm gelişiminin değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 56, 437-455.
- Çoban, Ö., Dilek, S. E., Harman, S. 2017b. Hasankeyf halkının turizmin gelişimine yönelik tutumu. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(2), 59-72.
- Dal, N., Baysan, S. 2007. Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin mekânsal etkileri konusunda yerel halkın tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 69-85.
- DİKA (Dicle Kalkınma Ajansı) 2017. *İstatistiklerle Batman*. Dicle Kalkınma Ajansı Yayınları, Ankara.
- Doğan, H., Üngüren, E. 2010. Alanya halkının turizme sosyo-kültürel açıdan bakışı. *e -Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 5(4), 396-415.
- Dünya Sağlık Örgütü, 1996. https://www.who.int/mental_health/media/en/76.pdf. Erişim Tarihi: 16 Eylül 2019.
- Enea, C., Tanasoui, G. 2009. The impact of tourism in enhancing the quality of life. *Review of International Comparative Management*, 10(2). 347-351.
- Eralp, Z. 1974. Socio-Economic effects of tourism towards communal changes. University Press, Ankara.
- Eser, K., Çelik, N., Yıldız, O. 2018. Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri: Muğla-Akyaka örneği. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 10(2), 60-73.
- Frisch, M. B. 2000. Improving Mental and Physical Health Care Through Quality of Life Therapy and Assessment. In E. Diener, D. R. Rahtz (Eds.), *Advances in Quality of Life Theory and Research*, 207-241, Kluwer Academic Press, Dordrecht, Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-011-4291-5_10
- García, F. A, Fernández, M. Á. P, Vázquez, A. B., Macias, R. C. 2016. Residents' perceptions of tourism development in Benalmádena (Spain). *Tourism Management*, 54(June), 259-274. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.11.007>

- García, F. A., Vázquez, A. B., Macías, R. C. 2015. Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2014.11.002>
- Gunn, C. A. 1988. *Tourism Planning* (Second Ed.). Taylor and Francis, New York.
- Gülsevil Belbel, B., Sözbilen, G. 2017. Yerel halkın gözüyle turistik talebin kültürel mirasa etkisi: Kapadokya örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 59, 439-457.
- Gümüş, M., Özgüven, E. 2015. Barış ve turizm ekseninde medikal turizm: çözüm süreci sonrası Batman hastanelerinde yabancı hasta akışı. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-18.
- Gürbüz, A. 2002. Turizmin sosyal çevreye etkisi üzerine bir araştırma. *Teknoloji*, 5(1-2), 49-59.
- Hanafiah, M. H., Jamaluddin, M. R., Zulkifly, M. I. 2013. Local community attitude and support towards tourism development in Tioman Island, Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 105, 792 – 800. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.11.082>
- Haralambopoulos, N., Pizam. A. 1996. Perceived impacts of tourism: the case of Samos. *Annals of Tourism Research*, 23, 503-526. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00075-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00075-5)
- Hasan, M., Siddique, Z. R. 2016. Impacts of tourism development on local community: a study on Shalban Vihara. *Bangladesh Journal of Tourism*, 1(1), 74-82.
- Jafari, J. 2012. Foreword. In M. Uysal, R. R. Perdue, M.J. Sirgy (Eds.), *Handbook of Tourism and Quality of Life Research: Enhancing the Lives of Tourists Residents of Host Communities*. Springer, New York.
- Jurowski, C., Uysal, M., Williams, D.R. 1997. A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. *Journal of Travel Research*, 36(2), 3-11. <https://doi.org/10.1177/004728759703600202>
- Kim, K. 2002. *The effects of tourism impacts upon quality of life residents in the community*. PhD Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia. <https://techworks.lib.vt.edu/handle/10919/29954>
- Kim, K., Uysal, M., Sirgy, M. J. 2013. How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management*, 36(April), 527–540. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.09.005>
- Lankford, S. V., Howard, D. R. 1994. Developing a tourism impact attitude scale. *Annals of Tourism Research*, 21, 121-139. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(94\)90008-6](https://doi.org/10.1016/0160-7383(94)90008-6)
- Liang, Z. X., Hui, T. K. 2016. Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China, *Tourism Management*, 57(December), 56–67. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.05.001>
- Lim, C., McAleer, M. 2005. Ecologically sustainable tourism management. *Environmental Modelling & Software*, 20(11), 1431-1438. <https://doi.org/10.1016/j.envsoft.2004.09.023>
- Liu, J., Var, T. 1986. Resident attitudes towards tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13(2), 193-214. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(86\)90037-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(86)90037-X)
- McCool, S. F., Martin, S. R. 1994. Community attachment and attitudes towards tourism development. *Journal of Travel Research*, 32(3), 29-34. <https://doi.org/10.1177/004728759403200305>
- Moscardo, G. 2009. Tourism and quality of life: towards a more critical approach. *Tourism and Hospitality Research*, 9, 159–170. <https://doi.org/10.1057/thr.2009.6>
- Ogorelc, A. 2009. Residents' perceptions of tourism impacts and sustainable tourism development. *International Journal of Sustainable Economy*, 1(4), 373-387. <https://doi.org/10.1504/IJSE.2009.024763>
- Perdue, R. R., Long, P. T., Allen, L. 1987. Rural resident tourism perceptions and attitudes. *Annals of Tourism Research*, 14(3), 420-429. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(87\)90112-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(87)90112-5)
- Pranic, L., Petric, L., Cetinic, L. 2012. Host population perceptions of the social impacts of sport tourism events in transition countries: evidence from Croatia. *International Journal of Event and Festival Management*, 3(3), 236-256. <https://doi.org/10.1108/17582951211262684>
- Rabbany, G., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F., Hoque, F. 2013. Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130.
- Rejeski, W. J., Mihalko, S. L. 2001. Physical activity and quality of life in older adults. *Journals of Gerontology, Series A: Biological Sciences & Medical Sciences*, 56(2), 23-35. https://doi.org/10.1093/gerona/56.suppl_2.23

- Rice A. S., Tucker, S. M. 1986. *Family life management*. Macmillian Pub, New York.
- Sarı, Y., Özdemir, C. 2014. Turizm gelişiminin Eskişehir Odunpazarı sakinlerinin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi. 15. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 241-253, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Seetanah, B. 2011. Assessing the dynamic economic impacts of tourism for island economies. *Annals of Tourism Research*, 38(1), 291-308. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.08.009>
- Suntikul, W., Pratt, S., Kuan, W. I., Wong, C. I., Chan, C. C., Choi, W. L., Chong, O. F. 2016. Impacts of tourism on the quality of life of local residents in Hue, Vietnam. *Anatolia*, 27(4), 405-420. <https://doi.org/10.1080/13032917.2016.1138234>
- Szalai, A. 1980. The meaning of comparative research on the quality of life. *The Quality of Life* (Eds. A. Szalai, F. Andrews) in, 7-24, Sage Publication, Beverly Hills, California.
- Tayfun, A., Kılıçlar A. 2004. Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı. *Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 1-17.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), 2020. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> Erişim Tarihi: 23 Şubat 2020.
- Türker Özaltın, G., Türker, A. 2014. Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: Dalyan destinasyonu örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Mayıs, 81-98.
- Türker, N., Selçuk, Ş., Özyıldırım, A. 2016. Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Safranbolu örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., Kim, H. L. 2016. Quality of life (QOL) and well-being research in tourism, *Tourism Management*, 53(April), 244–261. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.07.013>
- Woo, E. 2013. The impacts of tourism development on stakeholders' quality of life (QOL): a comparison between community residents and employed residents in the hospitality and tourism industry. PhD Thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg (Virginia). <https://techworks.lib.vt.edu/handle/10919/50563>
- Woo, E., Kim, H., Uysal, M. 2015. Life satisfaction and support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 50(January), 84–97. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.11.001>
- Yang, H., Ha, G. C. S., Li, W. 2017. Tourism impacts on the quality of life in Hong Kong. *International Journal of Marketing Studies*, 9(3), 103-112. <http://doi.org/10.5539/ijms.v9n3p103>
- Zhuang, X., Yao, Y., Li, J. 2019. Sociocultural impacts of tourism on residents of world cultural heritage sites in China. *Sustainability*, 11(840), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su11030840>

